

## **Rohunepi (*Gallinago media*) püsielupaikade moodustamise ettepaneku ekspertiis**

Andres Kuresoo Eesti Maaülikoolist tegi 02.11.2009 kirjaga ettepaneku kahe rohuneapi püsielupaiga moodustamiseks Harju-Järva-Rapla regioonis.

Alljärgnevalt hinnatakse esitatud ettepaneku põhjendatust ja asjakohasust Looduskaitseaduse §7 ja §8 lõige 2 kontekstis. Analüüsitakse püsielupaiga moodustamise ettepanekus toodud piirangute proportsionaalsust arvestades rohuneapi kaitsevajadusega. Täpsustatakse püsielupaikade piire ja maastikul jälgitavust.

### **1. Ettepaneku vastavus LKS §8 lõige 2**

#### **1.1 Ettepaneku põhjendatus**

Rohunepp (*Gallinago media*) kuulub Eesti kõige haruldasemate ja kaitset vajavamate linnuliikide hulka. Ta on rangelt kaitstud Euroopa Liidu linnudirektiivi ja mitmete rahvusvaheliste lepete alusel. Rohuneapi kaitse paremaks planeerimiseks on koostatud üle-euroopaline tegevuskava (Kålås, 2004). Eesti Punase Raamatu järgi on rohunepp eriti ohustatud, lisaks on ta II kategooria kaitsealune liik. Rohuneapi kaitse paremaks korraldamiseks Eestis on koostatud tegevuskavad aastateks 2002-2006 (Kuresoo & Luigujõe 2003) ja uuendatud kava aastateks 2009-2013 (Kuresoo & Luigujõe 2009). Praeguseks on Eestis teada kokku 35 püsivat ja 15 võimalikku rohunepimängu, Eestis pesitseb hinnanguliselt 400-600 haudepaari. Eesti asurkonna suurus on perioodil 2002-2007 kahanenud kuni 100 haudepaari võrra (aastane negatiivne iive kuni 3%). Kuna kaitsealustel ja hooldatavatel suurlammidel (Alam-Pedja, Matsalu, Soomaa, Mustajõe) on rohuneapi asurkonnad olnud reeglina stabiilsed, siis kahaneb tervikasurkond eelkõige väljaspool kaitse- ja hoiualasid paiknevate mängude hääbumise ja hävimise tõttu (Kuresoo & Luigujõe 2009).

Andres Kuresoo esitatud rohuneapi püsielupaikade kaitse alla võtmise ettepaneku järgi lähtubki uute püsielupaikade moodustamise vajadus tõsiasiast, et kogu Eesti rohuneapi asurkonna soodsa seisundi tagamisel on võtmetähtsusega väikeste kaitseta lokaalpopulatsioonide seisund ja stabiilsus, sest nende hääbumine võib tuua tagasilööke praegu toimivate mängukettide elujõulisuses. Kuna vastavad väited tuginevad spetsiaalsetele uuringutele, siis on ettepanek igati põhjendatud.

#### **1.2 Ettepaneku eesmärk**

Ettepaneku eesmärk on selgelt sõnastatud – liigi soodsa seisundi tagamiseks on oluline ühe lokaalse mängusüsteemi tervikkaitse (st. moodustada püsielupaigad mõlemas teadaolevas mängus) ja tagada elupaiga kvaliteet erinevate hooldusmeetmete näol.

#### **1.3 Püsielupaikade piirid ja kaitse**

Ettepanekus esitati nägemus moodustatavate püsielupaikade pindala ja piiride osas. Esitatud pindalade osas on lähtutud liigile optimaalse kodupiirkonna vajaduse suurusest, mis on orienteeruvalt 50 ha (Kuresoo & Luigujõe 2009). Ettepanekus ei ole esitatud moodustatavate püsielupaikade soovitatavat kaitsereežiimi. Ekspertiisi koostajal on ettepanekuid Tuhala ja Otiveski püsielupaikade välispiiride muutmise osas. Vastavad muudatused on kajastatud MapInfo failis pirita rohunepp\_eksp.TAB

#### **1.4 Kavandatavad taastamis- ja hooldustööd**

Ettepanekus on põhjalikult, moodustatavate püsielupaikade lõikes, toodud vajalike taastamis- ja hooldustööde kirjeldus ja ajaline plaan.

Püsielupaiga valitseja nõusolekul on lubatud vajaliku tegevusena hooldus- ja taastamistööd 15. juulist 14. aprillini ehk väljaspool pesitsusperioodi. Otiveski püsielupaiga lamm on madal, üleujutused perioodilised, mistõttu ala võsastumine on nõrk ning taastamistööd on otstarbekas läbi viia kahe aasta jooksul. Esimesel kahel aastal tuleks lisaks madalama võsastiku ja mätastunud lammiosade purustamisele (soovitav aeg juulis-augustis) läbi viia ka valikulised raietööd. Viimaste käigus tuleb puid ja suuremaid põõsaid vähendada eelkõige vahetult mängupaiga lähistel, kuna need on

atraktiivsed röövloomadele või -lindudele. Kolmandal ja neljandal aastal piisab niitmisest, millega kaasneb ka niite koristamine. Kuna üleujutused rikastavad lammi toitainetega, mis põhjustavad taimestiku vohamist ja suurendavad ala biomassi, siis niite koristamine alalt on äärmiselt oluline. Sellise tohutu biomassi jätmine luhta suurendab ühelt poolt jällegi ala rikastumist toitainetega ja taimestiku vohamist ning teiselt poolt tekitab kuivanud niide maapinnale paksu kooriku, mis takistab lindudel mullaselgrootuid kätte saada. Rohunepi dieedis on mullaselgrootud, valdavalt vihmaussid, peamine toiduobjekt.

Edaspidised hooldustööd (niitmine, puude ja suurvõsa harvendamine) võivad toimuda ka 2-3 aastase intervalliga. Tuhala püsielupaiga luhaala on kõrgem ja üleujutused ei toimu või on juhuslikud. Sellest tulenevalt on Tuhala püsielupaik kogu ulatuses võsastunud. Taastamistööd on otstarbekas läbi viia 2-3 aasta jooksul, kusjuures esimese etapina tuleb läbi viia raietööd, mille käigus eemaldatakse puud ja kõrgem põõsastu (soovitav aeg november-detsember). Puitmass tuleb kindlasti koristada ja alalt välja vedada. Puitmassi põletamine luhas on lubamatu, kuna see rikastab ala liigsete toitainetega ning muudab koosluste liigilist koosseisu, mis on lubamatu, kuna alalt võib leida arvukalt kaitsealuseid liike. Raiutud puude ja põõsaste jätmine luhta loob jällegi häid varjevõimalusi röövloomadele ning kahandab kaitsealuste linnuliikide pesitsusedukust.

2-3 aastat järjest purustatakse madalam võsastik, kulustunud ja mätastunud lammiosad (soovitav aeg juuli-august). Edaspidised hooldustööd (niitmine, puude ja suurvõsa harvendamine) võivad toimuda ka 2-3 aastase intervalliga. Viimaste käigus tuleb kogu biomass (niide, puit) alalt koristada ja välja vedada.

#### *1.5 Kaitseks kavandatud piirangute kirjeldus*

Toodud liikumis- ja ajapiirangud vastavad liigi nõudlustele.

#### *1.6 Kaitse alla võtmisega ja kaitse korraldamisega seotud kulutustehinnang*

Antud punkti nõuet on ettepanekus käsitletud osas, mis puudutab kaitse korraldamisega seotud kulutusi. Kulutused, mis on seotud kaitse alla võetavate alade maamaksu kompenseerimisega kohalikule omavalitsusele, on jäetud tähelepanuta. Samas, vastavate kulutuste suuruse hinnangu andmiseks vajalikku infot omab riik ja selles põhjal on ettepaneku esitajalt põhjalikku ülevaadet raske nõuda.

## **2. Ekspertiisi ettepanekud välispiiride muutmiseks ja kaitseréžiimi määramiseks**

Püsielupaikade piiride korrigeerimisel võeti aluseks lisaks Maa-ameti WAP kaardikihtidele (seisuga 1.05.2009 aasta) ka maaregistris registreeritud katastriüksuste piirid (seisuga 1.10.2009 aasta).

**Tuhala** – ekspertiisi läbiviija leiab, et püsielupaiga moodustamist ei ole niigi pika protsessi tõttu otstarbekas läbi viia etappidena. Sellest tulenevalt on püsielupaiga piiride moodustamisel ühelt poolt lähtutud ettepanekus toodud piiridest ja teiselt poolt on kaalutud rohunepi optimaalse kodupiirkonna suuruse ning looduses reaalselt eksisteerivate võimaluste vahel.

Püsielupaigast on osaliselt välja arvestatud elamumaa, kus ehitustegevust on juba alustatud. Nagu ka ettepanekus toodud, pooldab ekspertiisi läbiviija seisukohta, et suuremahulisemate taastamistööde alustamisele peab eelnema lokaalse asurkonna seisundi hinnang, mis määrab nimetatud taastamistööde vajaduse ja ulatuse. Tihedama puudega ala kuulumine püsielupaiga koosseisu on samas hädavajalik, kuna rohunepile sobivate tingimuste olemasolu on tagatud ainult püsielupaigast läände jääval alal ning vajaliku kodupiirkonna ulatuse suurendamine saab toimuda üksnes selles suunas. Arvestades sellega, et tegemist on juba kümmekond aastat halvas seisus oleva elupaigaga, kus vaatamata kõigele, on mäng säilinud, siis saab kindel olla selle ala potentsiaalis ka väiksema kodupaiga suuruse korral kui optimaalne 50 ha. Tuhala püsielupaiga suurus on 37 ha, lisaks jääb 8 ha sobivat toitumisala Tuhala maastikukaitsealale.

**Otiveski** – püsielupaiga piiri korrigeeriti nii, et seda on looduses kergem tuvastada või järgiks katastriüksuste piire. Sisulisi muudatusi piiride osas ei tehtud. Püsielupaiga pindala on 54,3 ha.

Rohunepi soodsa seisundi tagamiseks on mõlemas püsielupaigas vajalik kehtestada sihtkaitsevööndi kaitsereežiim.

Ekspertiisi osadena on koostatud määruse eelnõu, seletuskiri ja määruse lisad.

15.03.2010

Monika Laurits-Arro

looduskaitse bioloog

### **Kasutatud allikad**

**Kålås, J.A. 2004.** International Single Species Action Plan for the Conservation of the Great Snipe *Gallinago media*. Technical Series No 5 of the UNEP/AEWA Secretariat. 41 p. ([http://www.unep-aewa.org/publications/technical\\_series/ts5\\_great\\_snipe.pdf](http://www.unep-aewa.org/publications/technical_series/ts5_great_snipe.pdf)).

**Kuresoo, A. & Luigujõe, L. 2003.** Rohunepp ja tema kaitse Eestis. Hirundo Suppl. 7. 58 lk.

**Kuresoo, A. & Luigujõe, L. 2009.** Rohunepi kaitse tegevuskava aastateks 2009-2013. Eelnõu Eesti Vabariigi Keskkonnaministeeriumis, 50 lk.